

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА  
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ  
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки  
Рівненського державного гуманітарного університету

**Випуск 37**

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

**ББК 74.20**

**О - 59**

**УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379**

**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:** Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

#### **РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**

**Головний редактор:**

**Пальчевський Степан Сергійович** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

**Заступник головного редактора:**

**Янцур Микола Сергійович** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

#### **ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:**

**Бех Іван Дмитрович** – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

**Вербець Владислав Володимирович** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Воробійов Анатолій Миколайович** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Дем'янчук Анатолій Степанович** – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

**Карпенчук Світлана Григорівна** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Коваль Ганна Петрівна** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Литвиненко Світлана Анатоліївна** – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Лісова Світлана Валеріївна** – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

**Малафійк Іван Васильович** – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Мігюров Борис Никифорович** – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Павелків Роман Володимирович** – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Павлютенков Євген Михайлович** – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

**Пасічник Ігор Демидович** – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

**Поніманська Тамара Іллівна** – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Савчин Мирослав Васильович** – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

**Терещук Григорій Васильович** – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

**Тищук Віталій Іванович** – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

**Ямницький Вадим Маркович** – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 9 від 29. 03. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

12. Шевченко Н. Ф. Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти: Автореф. дис. ...докт. психол. наук: 19.00.07./ Ін-т психології імені Г.С. Костюка АПН України. – К., 2006. – 35 с.

**Резюме.** В статті розглядається проблема впливу засобів тренінгу на базові когнітивні стилі студентів-психологів, які є факторами професійного удосконалення. Розглядаються теоретичні аспекти проблеми, пропонується методика формування експерименту з програмою тренінгу, емпіричні результати, висновки та перспективи наукових пошуків.

**Summary.** The problem of influencing the means of training on basic cognitive styles of students-psychologists which are the factors of professional improvement is studied in the article. The theoretical aspects of problem, are analyzed, method of forming experiment with the program of training, empiric results, conclusions and prospects of scientific researches are proposed.

УДК: 37.013.6  
МОСІЄВИЧ

Н.В. ПОЛЩУК, М.С. ПАНЧЕНКО, І.М. ПАНЧЕНКО, О.С.

### ЗАГРОЗА ДУХОВНОГО ЗУБОЖІННЯ МОЛОДІ

**Резюме:** В статті розглянуті деякі причини, які приводять до деградації особистості молодої людини і можливі шляхи подолання цього явища.

**Ключові слова:** творча особистість, духовність, інтернет, освіта, культура, професіоналізм, соціальна активність, патріотизм, суспільна свідомість.

**Постановка проблеми.** Ентузіазм перебудовних років та „Майдану” зійшов нанівець, розсмоктався і зник, засіявши розчарування, скепсис та апатію в студентській молоді. Їхні герої змарніли і зів’яли, поступово перетворюючись на звичайних людей, із звичайними слабостями та вадами. Вдома і безвихідь щораз частіше переповнюють душі молоді.

Пропаганда зайняла місце правди про процеси в суспільстві і природі. Істину перетворюють у культ брехні. Тому молоді люди стали шукати розваг, а не творчого пізнання надбань світової культури і розвитку особистості. Зростання матеріального благополуччя супроводжується духовним зубожінням. Особистість та її ідеали підпали під владу політичних організацій. Заангажованість суспільного життя перетворює сучасну людину в невилітного, несамостійного, бездумного, негуманного, самовпевненого індивіда. І навіть наука почала відходити від продуктивного мислення та високих духовних ідеалів, перетворюючись у галузь виробництва, в засіб збагачення, де панує вузька спеціалізація і вузький світогляд. Тому нині існує загроза правильному психосоціальному розвитку особистості молодої людини, виникає загроза безособовості молоді.

Наука – елемент духовної культури, техніка – матеріальної. Нині прилади, машини (зокрема, комп’ютери) визначають стиль наукового мислення. Дослідники все частіше ставлять і розв’язують проблеми біологічних й інших наук про природу, суспільство, людину, виходячи із можливостей використання формальних методів і ЕОМ. Людина не тільки у виробничих, але і в процесах пізнання спілкується з природою за допомогою машин, техніки. Навіть природознавці відчужуються від природи, вважаючи, що таким і є шлях до вищих досягнень наукової думки.

Сьогодні мало хто заперечуватиме той факт, що Інтернет має певні переваги. Проте не варто ігнорувати небезпек, які він як і він містить. Приміром, чимало молоді без нагляду блукає у кіберпросторі. Дехто з молоді починає спілкуватись з людьми, яких ані вони, ані їхні батьки ніколи б не запросили до себе додому. Деякі наївні діти необачно розповідають незнайомцям про особисті справи, діляться з ними власними думками, а також поміщають в Інтернеті свої фотографії. За словами професора Нью-Йоркського державного університету Чень Яна, „молодь” часто не усвідомлює, скільки людей, у тому числі сексуальних збоченців, має доступ до цієї інформації”. Поширена пастка Інтернету полягає в тому, що чимало людей створюють віртуальний образ, видаючи себе за особу, якою хочуть бути, а не якою є насправді. Якби батьки довідалися, що поміщають їхні діти в мережі та які теми обговорюють, вони були б приголомшені. Як можна допомогти їм успішно долати труднощі юнацьких років і уникати згаданих пасток? Знайти відповідь набагато складніше, ніж вимкнути комп’ютер чи забрати телефон. Такі радикальні заходи навряд чи досягнуть молодих сердець. Потрібно пам’ятати, що діти використовують телефон чи Інтернет для того, щоб задовольнити якісь свої потреби, про котрі батьки могли б подбати набагато раніше. Які ж це потреби? Молоді люди потребують когось, з ким можна було б поговорити про свої цілі, сподівання і проблеми. Їм також необхідні близькі друзі. Коли діти дорослішають, то прагнуть самовиразитися. І тому батькам, учителям, викладачам необхідно допомагати молоді задовольняти свої потреби, намагаючись захищати їх від впливу поганого товариства, у тому числі від лихих друзів, яких неважко знайти в Інтернеті

Проте основною причиною, яка поставила людство на грань глобальної екологічної катастрофи, є бездуховність нашої цивілізації. Замість ноосфери (від грец. *ноос* – розум), в якій за В.І. Вернадським Людина

бере на себе керівництво всіма процесами в біосфері і спрямовує її розвиток у потрібному для себе напрямку, вона створила техносферу, яка викликає такі зміни природного середовища, що вони загрожують самому існуванню людства на Землі. А технічні системи і технології (техноречовина, яка руйнує біосферу) створюються на основі досягнень науки і впроваджуються в практику за вказівками і розробками вчених. Все менше залишається живої природи, а, отже, і в молоді відбувається духовна технізація. Тому людська особистість деформується під потужним пресом техносфери.

Не потішаємо себе тим, що лише в наших страждених краях людина осиротіла, покинута і бездомна. Наш економічний, соціальний і політичний хаос – лише видимий план внутрішніх руйнівних процесів, що загрожують всьому людству. Як пише німецький філософ і теолог Романо Гвардіані у своїй праці “Кінець нового часу”: ”Людина знову стоїть віч-на-віч з хаосом; і це тим страшніше, що більшість нічого не помічає: адже всюди машини працюють, установи функціонують, політично освічені люди розмовляють без перестану”.

Справа не тільки в тому, що технологічна цивілізація загрожує екологічною та ядерною катастрофами і що людина стала функціональним додатком до машин і бюрократичних організацій. Найголовніше це те, що людина загубилася в безконечності світів, втратила своє символічне місце в центрі Всесвіту. Маємо на увазі антропоцентричні (від гр. *ανθρωπος* – людина) моделі Всесвіту Арістотеля, Птолемея, за якими Земля, потім Сонце за Коперником, потім наша Галактика є центром світобудови; Херлоу Шеплі в 1918 р. “змістив” Сонце з його системою планет з центра Галактики на її окраїну, Едвін Хаббл (1924 р.) виявив, що наша Галактика – лише невеличка піщинка у безкрайньому морі таких же велетенських зоряних систем. Попри добробуту людей і в розвинутих країнах, людське життя, позбавлене виміру вічності, втрачає сенс. Все більше людей розчаровуються в тій чи іншій релігії, перестають вірити в Бога. А в нашій Україні, яка недавно вирвалася з 70-річного комуністичного атеїзму, таких людей, у тому числі і молодих, вельми достатньо.

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський писав: „Вік математики, чуєш на кожному кроці, вік електроніки, вік космосу... Всі ці вирази не відбивають суті того, що відбувається в наш час. Світ вступає у вік Людини – ось це головне” [1, с. 212]. І від того, якою ця людина хоче бути, яка система її духовних цінностей, сьогодні залежить не тільки її особиста доля, не тільки відповідь для неї самої на найважливіше питання: відбулась вона як особистість, але не буде перебільшенням сказати – доля всього світу.

Якраз духовна свідомість виступає сьогодні як інтегративний прояв світоглядної культури і зрілості особистості як громадянина, творця суспільства, достойного Людини. „Втискуючи в голови дітей готові істини, узагальнення, висновки, вчитель часом не дає дітям можливості навіть наблизитись до джерела думки, фантазії, творчості. Не можна позбавляти учня радостей духовного життя”, – писав В.О. Сухомлинський [1, с. 86]. Це ж відноситься і до нинішніх студентів.

Люди і речі без глибинного божественного змісту деградує, розсипаються, буття дезорганізовується. Морок безособовості піднімається з правічних глибин доісторичних часів і наповнює пустоти нашого духу, оті дуплини і порожнечі, що утворилися після того, як людина втратила зв'язок із живим Богом. Бо не можна природним чином бути людиною, не існує такого механізму, такого закону, який би автоматично зумовлював би правильність вибору в сфері людської свободи. Зате є наші інстинкти, пристрасті і потяги; наша наука як система відношень і функцій, абстрагованих від людини; і наша крихка, тендітна культура, з-поза якої раз у раз виглядає “звіроче обличчя” безодні (Р. Гвардіні: “... Всяке культурне будівництво, що заперечує Бога, приречене на невдачу з тої простої причини, що Бог є”). Не може людина, позбавлена свого коріння, своєї цілісності, змагатися з безособовими, позасвідомими, демонічними силами, з інертністю матеріального світу, з автоматизмом власної психіки.

Як писав М. Бердяєв, ”в революційній стихії активна не сама людина, ... нею володіють нелюдські духи”. “Духи російської революції” – це демонічні, безособові сили, що опановують душі одержимих маніакальною ідеєю. Жодна людина не може почати з чистого аркуша: тягар тисячоліть, підсвідомі і позасвідомі глибини дихають загрозою безособовості.

Кожна ідея дихає загрозою безособовості, якщо людина дозволить “молохові абстракцій” (Ніцше) поневолювати свою безсмертну душу, перекреслити моральний закон.

Свідомість людини як особистості диференціювалась з колективної психіки первісного стада, з колективного позасвідомого (термін К. Юнга). Колективне позасвідоме живе в міфології, в наших фантазіях і снах. Воно – джерело психічної енергії, там визрівають зародки наших почуттів та ідей. Але в колективному позасвідомому – і загроза для людини, загроза безособовості. Людина самореалізується, ставши особистістю – це тяжкий тернистий шлях. Значно легше злитися з колективною психікою, розчинившись у ній. Та якщо дати цьому “чудовиську цілком проковтнути себе” (К. Юнг) – це шлях у нікуди, шлях регресії людського. Щоб цього не трапилося кожна молода людина має усвідомити в чому полягає мета, суть та цінність людського життя. У цьому їй мають допомагати викладачі на усіх видах занять.

Яка ж суть людського життя? Суть життя – спосіб існування тіл білкової природи, тому-то усяке життя має свій початок, період розквіту, період зрілості, період старіння й свій кінець. „Життя – це спосіб існування білкових тіл” – до такого висновку прийшов Фрідріх Енгельс, і мусимо визнати, що попри загальну антипатію до засновників комунізму й атеїзму, кожна людина в дечому завжди має рацію, хоча варто до цих слів додати, що життя – це спосіб існування не тільки білкових тіл (маються на увазі людина й тварини), але й рослин.

Ціль життя полягає в існуванні організму як індивідуума від свого початку до моменту смерті, але життя коштує того, щоб жити до смерті від старості. Усі живі істоти існують (живуть) задля того, щоб піти в небуття.

Життя – єдиний можливий спосіб існування високоорганізованої живої матерії. Цінність життя придає усвідомлення неминучості смерті. Якби люди були безсмертними, вони б зовсім не цінували життя, але треба мати розумну міру цінуванню життя, віддаляючись від егоцентризму, котрий призводить до надмірного цінування життя як чогось недоторканого, але усе ж людське життя та культурні цінності є найвищими цінностями людства, котрими не слід нерозсудливо гребувати. Враховуючи усе вищенаведене, можна сказати що мета життя полягає у тому, щоб гідно і цілеспрямовано прожити своє життя, встигнувши якнайповніше втілити в життя до моменту своєї смерті усі свої наміри.

Проте не можна надмірно відриватися від колективу людей, від загальнолюдських завдань і цінностей. Занадто індивідуалізоване життя може привести до розвитку іншої крайності, таких як жадність та егоїзм. Жадібність та егоїзм – це незмінні володарі людства, і якщо індивіди людського колективу не стануть особистостями, то вони приведуть людство до цього кінця. Ці дві вкрай огидні якості завжди супроводжують людей майже у всіх їхніх починаннях. Ці якості спонукують людей йти на усе заради задоволення власних похотей, таких як-от: невимірні суми грошей, необмежену владу, необмежену славу, нескінченний потік сексу, безліч автомобілів, будинків по всьому світу, життя в надмірній розкоші, тощо. Егоїзм спонукує людей не зупинятись ані перед чим, а жадібність спонукує егоїстичних людей ставити під загрозу життя інших заради задоволення власних бажань. Унаслідок цього безжалюбно винищуються природні ресурси, існує нерівний розподіл майна, внаслідок чого колосальні маси людей живуть за межею бідності, у жорстоких злиднях.

Характерними рисами молоді, породженими сучасним станом моральності політичної еліти України, стали інфантильність, нестійкість психіки, аморфність громадянської позиції, відоме соціальне розчарування і недовіра до офіційного слова, заклик, нігілізм. Все помітнішими в суспільних відносинах стали проявлятися цинізм, душевна черствість, жорстокість. Душевні прояви та інтереси значної частини молоді все більше втрачають ознаки громадянськості, з'явилося байдуже ставлення до долі державності України. Сьогодні зрозуміло, що без утвердження авторитету наукового світогляду на основі віри в Бога, не можна розв'язати гострі соціально-економічні, політичні і виховні проблеми.

Як зазначає Карпенчук С.Г. [2, с.8], важливою опорою в педагогічному процесі, яка створює умови для розвитку творчої особистості, є орієнтація на Вищий Абсолют – орієнтація на Вищий розум (Всесвітній), духовність (Бог – Дух святий) і Творчість (Бог – Творець), велика об'єднуюча сила всього світотворення, що діє в різних сферах як природного, так і людського середовища. Ще Г.К. Цюлковський стверджував, що людина живе більше життям Космосу, ніж земним життям.

Духовний стан суспільства турбує сьогодні всіх, кому небайдужа доля України. Сучасне суспільство переживає „аксіальний шок“: немає сумніву, що підрастаюче покоління орієнтується на цінності споживацтва, яке генерує зло [3, с.14]. Нині українське суспільство знаходиться в стадії еволюції дикого капіталізму – первісного нагромадження капіталу. І, як показує історія так званих цивілізованих країн, на цьому етапі найбільш активно продукується зло. Людей, які є активними носіями духовних і національних цінностей морально пригнічують, а то і фізично знищують. І тому не варто сподіватись, що духовно хворе суспільство знищить зло, а тим більше, що воно зникне в результаті самодовільної дисипації. На такий процес необхідні століття.

Звичайно, пропагування національних цінностей при викладанні різних навчальних дисциплін, сприяє духовному збагаченню особистості учня чи студента. Проте це тільки частина загальнолюдських цінностей, глобальним фактором яких є віра в Бога-Творця, духовні закони якого викладені в Біблії. Як свідчить історія людства, завжди, коли в житті того чи іншого суспільства панує зло, а добродійність ігнорується, то джерело духовності починають шукати в Богові і його слові – Біблії. Тому нині в школах вводиться предмет християнської етики. Формувати творчу особистість мають духовно багаті наставники. Тому виникає потреба в універсальних учителях і духовних вчених, оскільки особливо актуальною проблемою сьогодення є різке падіння моральних якостей молоді, а відомо, що ціннісну основу професіоналізму складають інтелектуальні, духовні та моральні якості майбутніх спеціалістів. Уже на уроках фізики з'явилася Біблія [4]. Учитель фізики має можливість по-різному використовувати тексти Біблії на своїх уроках. На основі відповідних виписок із Біблії можна складати запитання і задачі по матеріалу практично з усіх розділів курсу фізики. Аналогічно це ж можна зробити на уроках і заняттях практично з усіх шкільних і вузівських предметів, бо тільки розуміння і виконання біблійних істин, заповідей, порад зможе сформувати в людині справжню духовність. Тільки тоді людина стане тією особистістю, яка, принаймні, поважає свого ближнього, бачить гріх розпусти, злочинства, зловживань, нецензурних висловів, зловживань, хамства та іншої аморальності. Доти матимемо те, що маємо – трохи мільйонерів і мільйони жебраків.

**Висновки.** Аналіз моделей соціально-економічного, науково-технічного розвитку країн, що після Другої світової війни здобули успіх у народному господарстві, досягнувши на його базі матеріального добробуту, показує, що без тотальної мобілізації інтелектуального потенціалу нації, її духовного відродження, інвестицій у виховання людини як творчої особистості – її освіти і культуру, професіоналізм і соціальну активність, патріотизм і суспільну свідомість, тут не обійтися.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М.: Изд. полит. лит., 1973. – 268 с.

2. Карпенчук С.Г. Педагогічний закон у контексті природничих законів розвитку Всесвіту // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2005. – С. 3 – 9.
3. Оксенюк О.В. Національні цінності як духовний аспект особистості // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2005. – С. 3-9.
4. Ройко Я. Біблія на уроках фізики // Газета “Фізика”, № 1(301), січень 2007. – С. 20 –22.

**Резюме:** В статті розглянуті деякі причини, які призводять до деградації особистості молодого чоловіка і можливі шляхи подолання цього явища.

**Summary.** In this article a problem of young personality degradations and some possible ways to remove this tendency is viewed.

УДК: 371.15:008-057.212

О.В. ПОПЧУК

### ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ

**Резюме.** У статті розглядається сутність поняття „професійна культура”. Автор визначає основні чинники та умови формування професійної культури майбутнього фахівця. Сформульовано основні вимоги та професійно-особистісні якості сучасного менеджера.

**Ключові слова:** менеджмент, професійна культура, моральна культура особистості.

**Постановка проблеми.** Сучасні навчальні заклади готують фахівців, які володіють не тільки фаховими знаннями, вміннями, навичками і системним, аналітичним, прогностичним стилем мислення, але й високою морально-етичною та професійною культурою. Адже саме вища освіта є вагомим чинником становлення та розвитку молодого покоління.

Водночас частішають прояви непрофесіоналізму у різних сферах діяльності, що актуалізує виявлення проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців вищими навчальними закладами, формування в них належної загальної та професійної культури. Особливу актуальність при цьому набуває проблема підготовки фахівців для сфери управління. Світовий досвід переконливо свідчить про можливість суттєвих економічних змін завдяки розвитку менеджменту. Успіхи потужних ринкових перетворень в економіці України багато у чому будуть залежати від фахівців цієї галузі.

Спеціалісти з управління *менеджмент* розглядають як мистецтво організовувати процес і керувати людьми, вміння досягати поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших. Зважаючи на таке розуміння, можна сказати, що менеджер — це людина, яка вміє досягати поставленої мети, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей. Менеджером називають також особу, яка реалізує діяльність управління і виконує у зв'язку з цим роль керівника, що відповідає конкретній посаді в організації та якою визначається його службова поведінка.

Так, у працях американського соціолога Ф. Тейлора дається визначення „ідеального менеджера”, який повинен мати високорозвинений розум, бути освіченим, володіти певними технічними знаннями. Від нього вимагається сила, енергійність, рішучість, розважливість. Все це треба для того, щоб менеджер міг забезпечити максимальні прибутки підприємству [7, с. 5].

Ефективні менеджери відрізняються один від одного здібностями і темпераментом, особистісними якостями, знаннями й інтересами, тобто всім тим, що відрізняє одну особистість від іншої. Єднає ж їх те, що вони вміють, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей, досягати виконання важливих та актуальних завдань у всьому, за що б не бралися. Менеджер продукує знання, ідеї та інформацію. Проте ця "продукція" приносить користь лише тоді, коли він спілкується з іншими людьми і спрямовує їхню спільну діяльність (а також їхні знання, вміння, навички) на досягнення поставлених цілей. Саме його діяльність стає тим самим "фактором виробництва", який дає змогу високорозвиненим компаніям, фірмам, організаціям та й певним країнам бути конкурентоспроможними [3, с.12]. Тому до сучасного менеджера ставляться вимоги вищі, ніж до його попередників.

Метою нашого дослідження є обґрунтування сутності поняття „професійна культура” та чинників її формування у майбутніх фахівців, а також визначення основних вимог до менеджерів та їх основних професійно-особистісних якостей.

Аналіз останніх наукових досліджень. За визначенням К.М.Хоруженко, термін „професійна культура” застосовується в соціології та культурології для характеристики соціально-професійної якості суб'єкта праці і являє собою рівень оволодіння працівниками досягненнями науки й техніки, що є особистісним аспектом культури праці. Основними елементами професійної культури є освіта, професійний досвід і кваліфікація працівника [15, с. 239-240].

На думку А.І.Кравченка, під *професійною культурою* розуміють сукупність спеціальних теоретичних знань та практичних умінь, пов'язаних з певним видом праці. Ступінь оволодіння професійною культурою

## З М І С Т

<i>Від редакції</i> .....	3
<b>Ямницький В.М., Литвиненко С.А.</b> Життєві перспективи особистості в контексті психології життєтворчості.....	4
<b>Петренко О.Б.</b> Гендерні відмінності формування життєвих перспектив у старшокласників.....	6
<b>Корнієнко О.В.</b> Індивідуально-психологічні особливості психосоматичного здоров'я студентів-юнаків.....	10
<b>Безкоровайна О.В.</b> Особистісне самоствердження у контексті професійного вдосконалення і життєвих перспектив у ранньому юнацькому віці.....	15
<b>Артемова О.І.</b> Професійне становлення і розвиток креативної особистості майбутнього педагога.....	19
<b>Безлюдна В.І., Осьмак Л.П.</b> Динамічні аспекти життєвої перспективи особистості у період переходу від підліткового до раннього юнацького віку.....	22
<b>Блинова О.Є.</b> Гендерні аспекти психологічного здоров'я.....	25
<b>Бордюк В.М., Бабак К.</b> Ціннісно-смилова природа самовизначення старшокласника.....	28
<b>Вакарєв Є.С.</b> Психологические особенности гендерной интерпретации парфюмерных запахов.....	31
<b>Воробйов А.М.</b> Концептуальні основи формування соціально активної особистості майбутніх вчителів у розвиваючому виховному просторі педагогічного університету.....	36
<b>Галецька І.І., Пендюр А.В.</b> Психологічні чинники професійної ідентифікації студентської молоді.....	39
<b>Главінська О.Д.</b> Життєві цінності особистості.....	43
<b>Демчук О.О.</b> Соціально-психологічна компетентність особистості та її психологічні прояви.....	46
<b>Дружиніна І.А.</b> Феномен ідентичності та ідентифікації в руслі сучасних психологічних досліджень.....	48
<b>Димченко Н.С.</b> Розвиток особистості менеджера як психологічна проблема.....	52
<b>Долгих А.А.</b> Неусвідомлена релігійність особистості як психологічний феномен.....	55
<b>Завгородня О.В.</b> Питання ціннісного становлення художньо обдарованої особистості.....	58
<b>Завгородня О.В., Курганська Л.О.</b> До проблеми збереження психологічного здоров'я дитини.....	64
<b>Ісасва Є.С.</b> Вплив хвороби на становлення життєвих перспектив особистості.....	70
<b>Івашкевич Е.З.</b> Методологічні засади підготовки практичних психологів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації.....	73
<b>Камінська О.В.</b> Психологічний аналіз феномену самоставлення в юнацькому середовищі.....	78
<b>Кардаш Г.М.</b> Моральне вдосконалення студентської молоді у контексті життєвих перспектив.....	83
<b>Кашпур Ю.М.</b> Наукова інтерпретація узагальнених гендерних та сексуальних стереотипів: їх вплив на розвиток фізичного образу „Я” підлітка.....	86
<b>Кобильнік Л.М.</b> Динаміка особливостей самоактуалізації особистості майбутніх психологів і педагогів.....	89
<b>Ковалевич В.В.</b> Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив у контексті естетичних цінностей.....	94
<b>Корчакова Н.В.</b> Самопрезентаційна складова монологічного виступу.....	97
<b>Косарєва О.І.</b> Вплив подружніх стосунків на особистісний розвиток дитини.....	100
<b>Кириченко Н.А.</b> Переживання буденності як елементарна форма життєтворчості особистості в юнацькому віці.....	103
<b>Кравчук М.М.</b> Формування особистісного цілепокладання, як елемента життєвої перспективи підлітків з девіантною поведінкою.....	109
<b>Мазяр В.М.</b> Особливості розвитку мислення школярів на уроках світової літератури.....	113
<b>Марковець Г.В.</b> Критерії транспективної діагностики особистісного зростання і соціальної спроможності сучасної людини у розумінні практичних психологів.....	116
<b>Марковець Л.М.</b> Динаміка моральних цінностей майбутніх психологів як показник їх особистісного зростання у процесі професійного становлення.....	120
<b>Матейко-Калиний Н.М.</b> Особливості емоційного реагування на життєві ситуації у дітей, які мешкають в зоні посиленого радіоекологічного контролю.....	127
<b>Мешко Г.М., Мешко О.І.</b> Формування компетентності здоров'я збереження майбутніх учителів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.....	130
<b>Михальчук Н.О.</b> Культурологічно орієнтоване навчання студентів іноземної мови.....	133
<b>Назарець Л.М.</b> Пізнавальний інтерес як складова самосвідомості підлітків.....	138
<b>Ніколайчук Г.І.</b> Загальні моделі породження вислову у структурі мовленнєвої діяльності.....	141
<b>Ніколайчук І.О.</b> Проблема авторських новотворів у парадигмі породження та сприймання вислову.....	146
<b>Оселедько О.О.</b> Цілепокладання як чинник професійно-особистісного зростання майбутніх практичних психологів на етапі вузівської підготовки.....	151
<b>Островська О.І.</b> Професійний діагноз як складова багатоаспектного психологічного діагнозу при параноїдній шизофренії.....	154
<b>Осьмак Л.П.</b> Психологічні особливості життєвої перспективи вагітних жінок.....	157
<b>Павелків В.Р.</b> Теоретичний аналіз головних підходів до дослідження агресії та агресивної поведінки.....	161
<b>Панасюк М.М.</b> Шляхи пониження рівня навчального стресу в студентів.....	166
<b>Пісоцький О.П.</b> Тренінг базових когнітивних стилів майбутніх психологів як чинник їх професійного	

самовдосконалення.....	169
<b>Поліщук Н.В., Панченко М.С., Панченко І.М., Мосісвич О.С.</b> Загроза духовного зубожіння молоді.....	173
<b>Попчук О.В.</b> Професійна культура менеджера: проблеми та перспективи формування.....	176
<b>Потапчук Т.В.</b> Підготовка студентів до роботи з хоромим колективом.....	179
<b>Прокоф'єва О.О.</b> Вплив неконструктивних настанов на готовність до особистісного зростання майбутніх педагогів.....	182
<b>Розова Т.М.</b> Професійна спрямованість як умова розвитку комунікативних здібностей у майбутніх психологів.....	188
<b>Романюк В.Л.</b> Біоетичні аспекти онтогенезу особистості.....	193
<b>Рудюк О.В.</b> „Реконструкція” суб'єктивного психологічного простору безробітних методом багатомірного шкалювання.....	196
<b>Рудь Г.В.</b> Особливості емоційного забарвлення ментальних карт життя старшокласників та студентів.....	199
<b>Савуляк В.О.</b> Формування образу майбутньої професійної діяльності як детермінанта особистісного розвитку.....	206
<b>Сеньовська Н.Л.</b> Саморегуляція як засіб професійного всамодосконалення вчителя.....	209
<b>Сеньчук О.В.</b> Прояви психологічних труднощів студентів у процесі вивчення іноземної мови та шляхи їх подолання.....	212
<b>Скляр П.П.</b> Формування управлінської культури інженера як ймовірна складова трансформації його професійної підготовки.....	215
<b>Смалько М.Ф.</b> Поняття „норма” у розумінні музичної обдарованості.....	219
<b>Співак В.І., Гаврилов О.В.</b> Особливості консультування старших школярів з питань самовизначення, вибору професії та життєвих планів.....	222
<b>Сторож О.В.</b> Теоретичний аналіз життєвого шляху особистості за регулятивно-детерміністською концепцією.....	225
<b>Сулжук А.Ф.</b> Професійний особистісно-орієнтований підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця.....	229
<b>Турецька Х.І.</b> Аналіз підходів до розуміння ідентичності у психологічній науці.....	232
<b>Уличний І.Л.</b> Особливості реалізації профорієнтаційного проекту у навчально-виховному процесі школи.....	236
<b>Ульяновська Л.П.</b> Використання активних методів навчання у підготовці майбутніх хормейстерів.....	241
<b>Фалько Н.М., Вовчак Н.А.</b> Використання соціально-психологічного тренінгу у роботі практичного психолога з акцентуйованими підлітками.....	244
<b>Хупавцева Н.О.</b> Формування комунікативних умінь педагога.....	247
<b>Чорнописка О.П.</b> Динаміка ставлення чоловіків та жінок до дошлюбних та позашлюбних сексуальних стосунків у США, СРСР, Росії, Україні, Німеччині у другій половині 20 ст.....	251
<b>Юрченко В.М., Волощук О.О.</b> Професійний стрес як негативний фактор вдосконалення педагогічної діяльності.....	254
<b>Юрченко В.М., Грищук М.М.</b> Вікові кризи у дітей та підлітків у контексті формування їх до невротичних станів та життєвих перспектив.....	257
<b>Ягьяєва С.В.</b> Професійна само ідентифікація майбутніх психологів як форма вияву особистісного зростання.....	261
<b>Яцюрик А.О.</b> Розвиток суб'єктності особистості в процесі читання художньої літератури.....	264
<b>Відомості про авторів.....</b>	270



Наукове видання

# **ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

## **Збірник наукових праць**

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 37

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Воробйов А.М.  
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.  
Технічний редактор Кравчук В.Ю.  
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 02.04.2007 р. Підписано до друку 9.04.2007 р.  
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.  
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 25/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31  
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і  
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі  
Рівненського державного гуманітарного університету  
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59      **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 37. — Рівне: РДГУ, 2007. — 274 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психосоціального розвитку особистості.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20